

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*

Uğur Takmak¹, Ahmet Ali Gazel², Ceren Utkugün^{3**}

Öz

Günümüzde eğitim ortamlarında en yaygın kullanılan materyal ders kitaplarıdır. Bu sebeple öğrencilerin en kusursuz ders kitaplarını kullanmaları önem taşımaktadır. Ders kitaplarını en iyi tanıyan öğretmenlerle yapılan bu araştırmanın amacı 2019-2020 eğitim-öğretim yılında yayınlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının farklı yönleriyle öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir. Betimsel tarama modeli olarak tasarlanan araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde bulunan ortaokullarda görev yapan 122 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verileri Ertürk ve Güler (2017) tarafından geliştirilen "Ders Kitabı İnceleme Ölçeği" kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel ve görsel tasarımına, içeriğine, dil ve anlatımına ve ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin verdikleri yanıtlardan elde edilen puan ortalamalarının oldukça yeterli düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel ve görsel tasarımına, içeriğine, dil anlatımına ve ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin verdikleri yanıtlardan elde edilen puan ortalamalarının cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenleri açısından anlamlı olarak farklılaşmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler ders kitabı, ders kitabı, sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler öğretmeni

5th Grade Social Studies Textbook Evaluation According to Teachers' Opinions

Abstract

Today, the most widely used material in educational environments is textbooks. For this reason, it is important for students to use the most perfect textbooks. The purpose of this research, which was conducted with the teachers who know the textbooks best, is to examine the 5th grade social studies textbook published in the 2019-2020 academic year according to the views of the teachers with different aspects. The study group of the research, which was designed as a descriptive survey model, consisted of 122 social studies teachers working in secondary schools in Afyonkarahisar city center in the 2021-2022 academic year. The data were obtained by the questionnaire technique. The research data were obtained by using the "Textbook Review Scale" developed by Ertürk and Güler (2017). As a result of the study, it was found that the average score obtained from the responses given by the teachers regarding the physical design, visual design, content, language and expression and measurement and evaluation dimension of the social studies textbook was quite sufficient. In addition, it was determined that the average score obtained from the responses given by the teachers regarding the physical design, visual design, content, language and expression of the social studies textbook and the measurement and evaluation dimension did not differ significantly in terms of gender and year of work experience variables.

Key Words: Text book, social studies text book, social studies teaching, social studies teacher

*Araştırma 1. yazarın "5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar örneği)" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹MEB Beyyazı İmam Hatip Ortaokulu, Afyonkarahisar, Türkiye, ugurtakmak20@gmail.com, ORCID: [0000-0002-2433-991X](https://orcid.org/0000-0002-2433-991X)

²Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye, agazel@aku.edu.tr,

ORCID: [0000-0002-7211-6032](https://orcid.org/0000-0002-7211-6032)

^{3**}**Corresponding Author:** Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye, cerendemirdelen@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-5911-9175](https://orcid.org/0000-0002-5911-9175)

Giriş

Sosyal bilgiler kavramının farklı tanımları bulunmaktadır. Sönmez (2010) sosyal bilgileri “Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlamıştır (Sönmez, 2010: 5). Şimşek’e (2016) göre sosyal bilgiler “İyi vatandaş olarak evrensel ve milli değerlere sahip, programın belirlemiş olduğu becerileri gerçek hayatta uygulayabilen, farklı bilim dallarından elde ettiği bilgilerle gelecekteki yaşamına dair sağlıklı bir yol çizebilen bireyler yetiştirme amacıyla geliştirilmiş; kendini yenileyebilen dinamik ve kompleks bir çalışma alanıdır” (Şimşek, 2016: 3). Sosyal bilgiler, öğrencilerin bilgili bireyler olarak yetişmelerine ve toplumla uyumlu şekilde yaşamalarına yardımcı olan, onların sosyal açıdan gelişimlerine de önem veren bir derstir (Shamsi, 2004). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin içeriğinde bulunan bilgilerin ilkökul ve ortaokul seviyesine uygun olacak şekilde sunulan halidir (Öztürk ve Dilek, 2005). Öğrencilere içinde yaşadıkları toplumun dünü, bugünü ve yarınını öğreten bir ders olan sosyal bilgiler, ilkökul ve ortaokul öğretim programlarında yer almaktadır. Bu dersle birlikte bireyler içinde buldukları toplumun yaşam biçimlerini de öğrenerek toplumla bütünleşebilmektedir (Güngördü, 2002). Sosyal bilgiler dersinin bir diğer önemli rolü öğrencilerin toplum ve toplumsal sorunlar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Bunun yanı sıra öğrenciler iyi bir vatandaş olarak ne gibi sorumlulukları olduğunu, insan ilişkilerini, ulusal ve evrensel değerleri sosyal bilgiler dersi ile öğrenmektedirler (Polat, 2012).

Ders kitapları, hem örgün hem de yaygın eğitimde kullanılan, öğrenimi gerçekleştirmek için tasarlanmış, öğretim programında yer alan kazanımların gerektirdiği yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun öğretim araçlarıdır (Kılıç ve Seven, 2002). Ders kitapları öğretim programlarında yer alan öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilmesinde etkin rol oynar. Öğrenme sürecinde öğrencilere, öğretme sürecinde öğretmenlere kaynak sağlar ve öğretim programına göre hangi bilgilerin öğretilbileceğinin ve öğrenileceğinin belirlenmesine yardımcı olur (Tertemiz vd., 2011). Kılıç ve Seven’e (2007) göre dünya üzerinde çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalara göre ders kitapları halen okullarda kullanılan başlıca materyallerden biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de de eğitim ortamlarında ders kitabı kullanımı oldukça yaygındır ve öğretmenlerin temel ders materyallerini ders kitapları oluşturmaktadır (Kulantaş, 2007; Tan, 2008; Sever, 2010; Bağcı ve Ünal, 2013). Günümüze kadar eğitim öğretim materyalleri arasındaki önemini koruyan ders kitapları, içerikleri öğretim programlarına göre değişse de öğretmen ve öğrenciler için vazgeçilmezliğini sürdürmektedir (Ulusoy, 2008). Teknolojideki gelişme sonucunda öğretim araçlarındaki çeşitliliğe rağmen ders kitaplarının halen önemini sürdürmesinin nedeni, bu kitapların soyut olarak öğretim programlarındaki amaç ve kazanımların somut olarak yer aldığı materyaller olmasıyla ilgilidir (Kabapınar, 2009).

Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin kullanımına yönelik olan ders kitapları (Mithanks ve Grmek, 2020), eğitimin her kademesinde tercih edilmesi ve öğrencilere eğitim ortamı kazandırması nedeniyle eğitim sisteminde önemli bir yere sahiptir (Uyulgan vd. 2011). Öğrenme öğretme sürecinde ders kitabı kullanımının birçok avantajı olduğu bilinmektedir. Ders kitapları öğretmenlere ve öğrencilere öğrenme öğretme yapısı sunar, metodolojik destek sağlar, gözden geçirme ve hazırlık yapma fırsatı sunar (McGrath, 2002). Ders kitabında izlenen mantıksal ve psikolojik sıra öğretmenin konuyu düzenli ve sistematik bir şekilde sunmasına yardımcı olur (Haulle ve Kabelege, 2021), ağır hazırlık yükünü azaltır, zamandan tasarruf sağlar, öğrenmeyi kolaylaştırır ve bu nedenle öğretmene kolaylık sağlar (Charalambous, 2011). Ders kitapları öğrenciler arasında kendi kendine çalışma ve bağımsız çalışmayı teşvik eder, sınıfta öğrenilen konuları gözden geçirmek ve özetlemek için önemli bir materyal kaynağı sağlar, uzak yerlerde ve ekonomik olarak dezavantajlı durumlarda bilgiye erişimin yanı sıra bilginin standartlaştırılmasına da yardımcı olur (Haulle ve Kabelege, 2021). Daha çok sunuş yoluyla gerçekleştirilen öğrenme sürecini görsel öğelerle destekleyerek daha etkili hale getirir, öğrencilerin eğlenerek öğrenmesine yardımcı olur. Böylece dersin monotonluktan uzaklaşmasına, öğrencilerin derse karşı ilgilerinin artmasına, problemleri anlamalarına ve çözüm yolu

üretmelerine, ünite sonunda bulunan değerlendirme bölümleriyle kendilerini değerlendirebilmelerine olanak sağlar (Kalıpcı, 2008). Ayrıca birçok öğrenci ders kitaplarını sever çünkü bölüm sonunda tüm kitabı bitirdiklerinde bir şeyler başardıklarını hissederler, bu durum da onları olumlu yönde teşvik eder (Nilsson, 2006).

Öğrenme öğretme sürecinin en temel materyali olarak kabul edilen ders kitaplarının öğretim programlarına, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunmuşluklarına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Türkiye’de örgün eğitim kurumlarında ders kitapları okutulmaya başlamadan önce Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca uygun olduğuna yönelik onay alması gerekmektedir. Ders kitaplarının iç ve dış özellikleri; fiziksel özellikler, tasarım, görsel kullanım, dil, anlatım ve imla başlıkları altında değerlendirilmektedir (Ünsal ve Güneş, 2004). Ders kitaplarının iç ve dış özellikleri öğrencilerin öğretim programlarında yer alan bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarında oldukça önemlidir. Ders kitaplarının dış özellikleri; kitabın basım ve kağıt kalitesi, boyutu, kullanılan renkler, görseller, görsel-metin oranı, punto büyüklüğü, yazı stili gibi özelliklerdir. İç özellikleri; ders kitabı içeriğinin anayasa, kanun ve diğer mevzuata uygun olması, reklam ve kitabın, yazarın kimliğini belirleyici öğe bulunmaması, bilimsel açıdan yeterli olması, içeriğin ders programının amaç ve kazanımlarını karşılama yeterliliği, görsellerin ve içerik tasarımının öğrenmeyi desteklemesi ve öğrenci gelişimine uygun olması yer almaktadır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler ders kitaplarının, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (2018) bulunan amaç ve kazanımlar, öğrenme alanları, öğrenme öğretme sürecinde kullanılacak yöntem ve teknikler, etkinlikler, ölçme ve değerlendirme açısından uygun olması gerekmektedir. Bu anlamda öğretim programının okullardaki somut hali sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının kalitesi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının verimliliğine yönelik dönütlerin doğruluk oranını arttıracaktır. Sosyal bilgiler ders kitaplarının hedeflenen niteliğe sahip olup olmadığı, öğrenme öğretme sürecine uygunluğu, varsa aksayan yönleri gibi pek çok unsurun uygulamada yeterli olup olmadığına ilişkin en iyi dönüt okullarda ders kitabını kullanmakta olan öğretmenlerden elde edilebilir. Bu araştırmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım özelliğine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne düzeydedir?
- 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kitabının içerik özelliklerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne düzeydedir?
- 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım özelliklerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne düzeydedir?
- 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım özelliklerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne düzeydedir?
- 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme özelliklerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ne düzeydedir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin görüşleri ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme boyutlarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda

değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli günümüzde ya da geçmişte var olan bir olaya herhangi bir müdahalede bulunmaksızın incelenmesidir (Karasar, 2013). Betimsel tarama geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ya da olayla ilgili görüşlerinin alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2012). Bu tür araştırmalarda örneklem oldukça geniş tutulduğu için veri toplama aracı olarak genelde anket kullanılır (Çepni, 2009). Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı hakkında görüşleri herhangi bir müdahale yapılmadan ortaya konulmaya çalışıldığı için betimsel tarama modeli tercih edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde bulunan ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini temsil eden örneklem, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Ölçüt örneklemede önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumlar çalışılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018) ve ölçüt örnekleme için belirleyen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınır (Büyüköztürk vd., 2007). Bu araştırmada ölçüt 5. sınıf sosyal bilgiler dersine giriyor olmasıdır. Araştırmanın örneklemini Afyonkarahisar il merkezindeki ortaokullarda görev yapmakta olan ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersine giren 122 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemi Oluşturan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	47	38.5
	Erkek	75	61.5
	Toplam	122	100
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	24	19.7
	6-10 yıl	39	32.0
	11-15 yıl	25	20.5
	16-20 yıl	16	13.1
	21 ve üzeri	18	14.8
	Toplam	122	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Ertürk ve Güler (2017) tarafından geliştirilen Ders Kitabı İnceleme Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. İki bölümden oluşan ölçek, 5’li likert tipinde hazırlanmış 45 maddelik anket formu şeklindedir. Birinci bölümde öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik sorular, ikinci bölümde ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşlerinin tespitine yönelik 45 madde bulunmaktadır. Ölçeğin ikinci bölümündeki maddeler; fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır. Kullanılan ölçeğe göre, Sosyal bilgiler öğretmenlerince değerlendirilen 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı en fazla 225, en az 46 puan alabilmektedir. Ölçek maddelerinin faktör analizi yapılmış, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu değer .70’den büyük olması ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığını ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2007).

Veri Toplanması ve Analizi

Veri toplama süreci Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Etik Kurul Kararı 11.02.2022 tarih ve 2022/70 konulu) etik izin alınarak başlamış, öğretmenler bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu imzalamışlardır. Uygulama Milli Eğitim

Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda gerçekleştirildiğinden Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesine (MEB, 2007) uygun hareket edilmiş, gerekli resmi izin alınmıştır. Araştırma verileri 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Örneklemde yer alan öğretmenlerle iletişime geçilerek araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilmiş, Google Formlar üzerinden hazırlanan ölçek dijital ortamda öğretmenlere ulaştırılmıştır. Afyonkarahisar il merkezindeki ortaokullarda çalışmakta olan 147 sosyal bilgiler öğretmenine ulaşılmış, 122 öğretmen araştırma katılmayı kabul ederek anket formlarını cevaplamıştır. Anket formları bilgisayar ortamına aktarılarak veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Aritmetik ortalamaların değerlendirilmesinde "1.00-1.80: Yetersiz", "1.81-2.60: Kısmen Yeterli", "2.61-3.40: Yeterli", "3.41-4.20: Oldukça Yeterli" ve "4.21-5.00: Tamamen Yeterli" puan aralıkları kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni bakımından öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem T testi, kıdem değişkenleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Bulgular

Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Fiziksel Tasarım Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

Ölçekte fiziksel tasarım alt boyutuna ilişkin 6 madde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Fiziksel Tasarım Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	X	SS	Sonuç
1.Sosyal bilgiler ders kitabının kullanılabilirliği	f	4	14	57	39	8	3.27	.87	Yeterli
	%	3.3	11.5	46.7	32.0	6.6			
2.Sosyal bilgiler ders kitabının dayanıklılığı	f	3	18	44	44	13	3.37	.94	Yeterli
	%	2.5	14.8	36.1	36.1	10.7			
3.Sosyal bilgiler ders kitabı tasarımının çekiciliği	f	4	15	60	32	11	3.25	.90	Yeterli
	%	3.3	12.3	49.2	26.2	9.0			
4.Yazı tipi ve boyutunun okumayı kolaylaştırması	f	2	4	29	62	25	3.85	.83	Oldukça Yeterli
	%	1.6	3.3	23.8	50.8	20.5			
5.Görsellerin sayfaya yerleştirilme düzeninin okumayı kolaylaştırması	f	2	8	37	59	16	3.64	.85	Oldukça Yeterli
	%	1.6	6.6	30.3	48.4	13.1			
6.Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu	f	1	4	40	60	17	3.72	.77	Oldukça Yeterli
	%	0.8	3.3	32.8	49.2	13.9			
Toplam							3.52	.67	Oldukça Yeterli

Tablo 2 incelendiğinde sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı konusunda öğretmen görüşlerinin Yeterli ve Oldukça Yeterli aralığında olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenler "Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu" maddesine (X=3.72) Oldukça Yeterli düzeyinde görüş bildirirken "Ders kitabının dayanıklılığı" maddesine (X=3.37) Yeterli düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre en yüksek puan ortalaması X=3.85 "Yazı tipi ve boyutunun okumayı kolaylaştırması" maddesindedir. "Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu" maddesinin puan ortalaması 3.72'dir. En düşük puan ise X=3.25 ortalamasının "Sosyal bilgiler ders kitabının tasarımının çekiciliği" maddesinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı konusunda görüşlerinin aritmetik ortalaması X=3.52 olarak belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitabının fiziksel tasarımını beğendikleri yönünde görüş bildirmişler ancak ders

kitabının kullanılabilirliği, dayanıklılığı ile kitap tasarımının ilgi çekiciliği konusundaki puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İçerik Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

Ölçekte içerik alt boyutuna ilişkin 18 madde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. İçerik Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler	f	Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	X̄	SS	Sonuç
7.Sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin milli değerlerle tutarlılığı	f 0 % 0	9 7.4	28 23	65 53.3	20 16.4	3.78	.87	Oldukça Yeterli	
8.Sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin kültürel değerlerle tutarlılığı	f 0 % 0	11 9	31 25.4	59 48.4	21 17.2	3.73	.94	Oldukça Yeterli	
9.Sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin insani değerlerle tutarlılığı	f 0 % 0	9 7.4	29 23.8	61 50.5	23 18.9	3.80	.90	Oldukça Yeterli	
10.Sosyal bilgiler ders kitabının milli kimlik bilinci kazandırması	f 1 % 0.8	16 13.1	38 31.1	49 40.2	18 14.8	3.54	.83	Yeterli	
11.Programda yer alan kazanımların ders kitabında gerçekleştirilme düzeyi	f 3 % 2.5	19 15.6	42 34.4	45 36.9	13 10.7	3.37	.85	Yeterli	
12. Konulara ait örneklerin yeterliliği	f 3 % 2.5	33 27	44 36.1	33 27	9 7.4	3.09	.77	Yeterli	
13.Konuların hayata uygulanabilirliği	f 6 % 4.9	14 11.5	45 36.9	42 34.4	15 12.3	3.37	.80	Yeterli	
14.Konulara ait örneklerin uygunluğu	f 3 % 2.5	17 13.9	43 35.2	53 43.4	6 4.9	3.34	.85	Yeterli	
15.Ders kitabında kullanılan kaynakların nicelik bakımından yeterliliği	f 4 % 3.3	21 17.2	39 32	42 34.4	16 13.1	3.36	.82	Yeterli	
16.Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği	f 3 % 2.5	23 18.9	40 32.8	47 38.5	9 7.4	3.29	.92	Yeterli	
17.Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması	f 8 % 6.6	17 13.9	41 33.6	40 32.8	16 13.1	3.31	1.07	Yeterli	
18.Programın amaçlarına göre uygun okuma parçalarına yer verilmesi	f 4 % 3.3	16 13.1	41 33.6	47 38.5	14 11.5	3.41	.96	Oldukça Yeterli	
19.Kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu	f 2 % 1.6	18 14.8	32 26.2	55 45.1	15 12.3	3.51	.94	Oldukça Yeterli	
20.Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu	f 2 % 1.6	19 15.6	36 29.5	51 41.8	14 11.5	3.45	.94	Oldukça Yeterli	
21.Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu	f 6 % 4.9	16 13.1	37 30.3	52 42.6	11 9	3.37	.99	Yeterli	
22.Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamaklarının dikkate alınması	f 1 % 0.8	20 16.4	40 32.8	47 38.5	14 11.5	3.43	.92	Oldukça Yeterli	
23.Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği	f 2 % 1.6	22 18	47 38.5	40 32.8	11 9	3.29	.92	Yeterli	
24.Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme vb.) geliştirmeye katkısı	f 4 % 3.3	24 19.7	52 42.6	36 29.5	6 4.9	3.13	.89	Yeterli	
Toplam						3.42	.74	Oldukça Yeterli	

Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler ders kitabının içeriği konusunda öğretmen görüşlerinin Oldukça Yeterli ve Yeterli aralığında olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenler "Sosyal bilgiler ders

kitabının milli kimlik bilinci kazandırması" maddesine ($X=3.54$) Yeterli düzeyinde görüş bildirirken "Kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu" maddesine ($X=3.51$) Oldukça Yeterli düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre en yüksek puan ortalaması $X=3.80$ "Sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin insani değerlerle tutarlılığı" maddesindedir. En düşük puan ortalaması $X=3.09$ "Konulara ait örneklerin yeterliliği" maddesindedir. Öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriği konusunda görüşlerinin aritmetik ortalaması $X=3.42$ olarak belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitabı içeriğini değerler eğitimi ve öğrenci seviyesine uygun okuma parçaları bulunması nedeniyle beğendiklerine dair görüş bildirmişlerdir. Ancak sosyal bilgiler ders kitabında konulara ait örneklerin yeterliliği ve uygunluğu, konuların hayata uygulanabilirliği, ders kitabında kullanılan kaynakların yeterliliği ve kitabın üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye katkısı gibi noktalarda puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsel Tasarım Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

Ölçekte görsel tasarım alt boyutuna ilişkin 8 madde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Görsel Tasarım Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	X̄	SS	Sonuç
25.Sosyal bilgiler ders kitabında görsel araçlara yeterince yer verilmesi	f	5	19	39	45	14	3.36	1.01	Yeterli
	%	4.1	15.6	32	36.9	11.5			
26.Görsel araçların öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu	f	2	14	43	52	11	3.45	.87	Oldukça Yeterli
	%	1.6	11.5	35.2	42.6	9			
27.Görsel araçların ders kitabındaki konulara uygunluğu	f	1	13	39	51	18	3.59	.89	Oldukça Yeterli
	%	0.8	10.7	32	41.8	14.8			
28.Görsel araçların güncelliği	f	4	18	45	39	16	3.36	.99	Yeterli
	%	3.3	14.8	36.9	32	13.1			
29.Görsel araçların öğretim için yararlılığı	f	2	14	36	52	18	3.57	.93	Oldukça Yeterli
	%	1.6	11.5	29.5	42.6	14.8			
30.Görsel araç baskılarının anlaşılabilirlik durumu	f	3	9	44	49	17	3.55	.90	Oldukça Yeterli
	%	2.5	7.4	36.1	40.2	13.9			
31.Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği	f	4	18	36	52	12	3.40	.96	Yeterli
	%	3.3	14.8	29.5	42.6	9.8			
32.Görsel araçların metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde yerleştirilmesi	f	3	14	41	52	12	3.47	.91	Oldukça Yeterli
	%	2.5	11.5	33.6	42.6	9.8			
Toplam							3.47	.82	Oldukça Yeterli

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarımına ilişkin öğretmen görüşlerinin Oldukça Yeterli ve Yeterli aralığında olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenler "Görsel araçların güncelliği" maddesine ($X=3.36$) Yeterli düzeyinde görüş bildirirken "Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu" maddesine ($X=3.55$) Oldukça Yeterli düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre en yüksek puan ortalaması $X=3.59$ "görsel araçların ders kitabındaki konulara uygunluğu" maddesindedir. En düşük puan ortalaması $X=3.36$ "Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel araçlara yeterince yer verilmesi" ve "Görsel araçların güncelliği" maddelerindedir. Öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarımına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $X=3.47$ olarak belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitabının görsel tasarımını; görsel araçların ders kitabındaki konulara ve öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu, görsel araç baskılarının anlaşılabilirlik durumu ve görsel araçların metinlerin kolay kavranmasını

sağlayacak şekilde yerleştirilmesi gibi noktalarda beğendiklerine dair görüş belirtmişlerdir. Ancak sosyal bilgiler ders kitaplarında görsellere yeterince yer verilmesi, görsel araçların güncelliği ve kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği konusunda puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dil ve Anlatım Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

Ölçekte dil ve anlatım alt boyutuna ilişkin 6 madde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Dil ve Anlatım Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	X	SS	Sonuç
33.Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun cümle yapısı kullanılması	f	1	15	36	55	15	3.55	.89	Oldukça Yeterli
	%	0.8	12.3	29.5	45.1	12.3			
34.Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu	f	2	4	34	53	29	3.84	.88	Oldukça Yeterli
	%	1.6	3.3	27.9	43.4	23.8			
35.Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşlarıyla birlikte verilmesi	f	3	9	37	42	31	3.72	1.00	Oldukça Yeterli
	%	2.5	7.4	30.3	34.4	25.4			
36.Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılması	f	2	15	38	50	17	3.53	.93	Oldukça Yeterli
	%	1.6	12.3	31.1	41	13.9			
37.Uzun cümlelerin kullanılmaması	f	1	14	42	49	16	3.53	.89	Oldukça Yeterli
	%	0.8	11.5	34.4	40.2	13.1			
38.Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması	f	4	18	44	45	11	3.33	.95	Yeterli
	%	3.3	14.8	36.1	36.9	9			
Toplam							3.58	.76	Oldukça Yeterli

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin ağırlıklı olarak Oldukça Yeterli aralığında olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenler "Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşlarıyla birlikte verilmesi" maddesine ($X=3.72$) Oldukça Yeterli düzeyinde görüş bildirirken sadece "Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması" maddesine ($X=3.33$) Yeterli düzeyinde görüş bildirmişlerdir. En yüksek puan ortalaması $X=3.84$ "Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu" maddesindedir. Öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatımına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $X=3.58$ olarak belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitabını dil ve anlatım açısından oldukça yeterli bulduklarına dair görüş belirtmişler ancak ders kitabındaki metinlerin etkileyici üslubu sahip olması konusunda puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Ölçme Değerlendirme Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

Ölçekte ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin 7 madde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu maddelere verdikleri yanıtların frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ölçme Değerlendirme Alt Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

Maddeler		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	X	SS	Sonuç
39.Değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine uygunluğu	f	5	12	47	47	11	3.38	.93	Yeterli
	%	4.1	9.8	38.5	38.5	9			
40.Soruların anlaşılır biçimde hazırlanması	f	3	10	43	50	16	3.54	.91	Oldukça Yeterli
	%	2.5	8.2	35.2	41	13.1			
41.Değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu	f	3	11	47	44	17	3.50	.92	Oldukça Yeterli
	%	2.5	9	38.5	36.1	13.9			
42.Değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği	f	10	21	40	41	10	3.16	1.07	Yeterli
	%	8.2	17.2	32.8	33.6	8.2			
43.Değerlendirmede farklı soru türlerine yer verilmesi	f	2	11	37	43	29	3.70	.98	Oldukça Yeterli
	%	1.6	9	30.3	35.2	23.8			
44.Değerlendirme sorularının kapsam geçerliliğine sahip olması	f	5	9	42	42	24	3.58	1.01	Oldukça Yeterli
	%	4.1	7.4	34.4	34.4	19.7			
45.Soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi	f	5	13	42	49	13	3.42	.96	Oldukça Yeterli
	%	4.1	10.7	34.4	40.2	10.7			
Toplam							3.47	.79	Oldukça Yeterli

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin Oldukça Yeterli ve Yeterli aralığında olduğu görülmektedir. Örneğin öğretmenler “Değerlendirme sorularının kapsam geçerliliğine sahip olması” maddesine (X=3.58) Oldukça Yeterli düzeyinde görüş bildirirken “Değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine uygunluğu” maddesine (X=3.38) Yeterli düzeyinde görüş bildirmişlerdir. En yüksek puan ortalaması X=3.70 ile “Değerlendirmede farklı soru türlerine yer verilmesi” maddesi, en düşük puan ortalaması ise X=3.16 “Değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği” olmuştur. Öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirmesine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması X=3.47 olarak belirlenmiştir. Öğretmenler ders kitabını ölçme ve değerlendirme açısından oldukça yeterli bulduklarını belirtmişler ancak ders kitabındaki değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine uygunluğu ve değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği konusunda puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir.

Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmenlerin Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinden elde ettikleri puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar T testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	F	X	SS	T	P
Fiziksel Tasarım	Kadın	47	3.42	.69	1.27	.20
	Erkek	75	3.58	.66		
İçerik	Kadın	47	3.41	.71	-.17	.86
	Erkek	75	3.43	.76		
Görsel Tasarım	Kadın	47	3.44	.83	-.32	.74
	Erkek	75	3.49	.81		
Dil ve Anlatım	Kadın	47	3.51	.81	-.80	.42
	Erkek	75	3.63	.73		
Ölçme Değerlendirme	Kadın	47	3.47	.84	.02	.98
	Erkek	75	3.47	.76		
Toplam Puan	Kadın	47				

Erkek

75

F=122

Tablo 7 incelendiğinde ders kitabı inceleme ölçeğinin fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme alt boyutlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır [$p>0.5$].

Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinin Mesleki Kıdem Değişkeni Açısından Değerlendirilmesi

Öğretmenlerin Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinden elde ettikleri puanları ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyut	Mesleki Kıdem	f	X	SS	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Fiziksel Tasarım	1-5 yıl	24	3.64	.92	Gruplar Arası	.874	4	.21	.46	.76
	6-10 yıl	39	3.55	.58	Gruplar İçi	54.769	117	.46		
	11-15 yıl	25	3.48	.72	Toplam	55.643	121			
	16-20 yıl	16	3.38	.59						
	21 yıl ve üzeri	18	3.44	.49						
	Total	122	3.52	.67						
İçerik	1-5 yıl	24	3.54	.86	Gruplar Arası	2.425	4	.60	1.10	.35
	6-10 yıl	39	3.49	.71	Gruplar İçi	64.378	117	.55		
	11-15 yıl	25	3.44	.75	Toplam	66.803	121			
	16-20 yıl	16	3.07	.66						
	21 yıl ve üzeri	18	3.41	.64						
	Total	122	3.42	.74						
Görsel Tasarım	1-5 yıl	24	3.63	.91	Gruplar Arası	1.665	4	.41	.60	.65
	6-10 yıl	39	3.51	.71	Gruplar İçi	80.038	117	.68		
	11-15 yıl	25	3.41	.91	Toplam	81.704	121			
	16-20 yıl	16	3.24	.87						
	21 yıl ve üzeri	18	3.45	.75						
	Total	122	3.47	.82						
Dil ve Anlatım	1-5 yıl	24	3.59	.96	Gruplar Arası	1.070	4	.26	.44	.77
	6-10 yıl	39	3.63	.69	Gruplar İçi	70.162	117	.60		
	11-15 yıl	25	3.61	.73	Toplam	71.232	121			
	16-20 yıl	16	3.35	.78						
	21 yıl ve üzeri	18	3.65	.68						
	Total	122	3.58	.76						
Ölçme Değerlendirme	1-5 yıl	24	3.51	.87	Gruplar Arası	4.844	4	1.21	1.98	.10
	6-10 yıl	39	3.61	.60	Gruplar İçi	71.438	117	.61		
	11-15 yıl	25	3.28	.95	Toplam	76.281	121			
	16-20 yıl	16	3.09	.63						
	21 yıl ve üzeri	18	3.69	.84						
	Total	122	3.47	.79						

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım alt boyutundan elde ettikleri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre fiziksel tasarım alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$F(4-117)=.46, p>.05$]. Öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının içerik alt boyutundan elde ettikleri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre içerik alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$F(4-117)=1.10, p>.05$]. Öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım alt boyutundan elde ettikleri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre görsel tasarım alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$F(4-117)=.60, p>.05$]. Öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım alt boyutundan elde ettikleri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$F(4-117)=.44, p>.05$]. Öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının ölçme değerlendirme alt boyutundan elde ettikleri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$F(4-117)=1.98, p>.05$].

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırmada Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinin fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme alt boyutları frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerinde cinsiyet ve mesleki kıdem açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere varyans analizleri yapılmıştır.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımına yönelik maddelerden oluşan alt boyut ile ilgili öğretmen görüşlerinin oldukça yeterli ve yeterli aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler, sosyal bilgiler ders kitabının kullanışlı ve dayanıklı olması, kitap tasarımının ilgi çekiciliği açısından yeterli; yazı tipi ve boyutu ile görsellerin sayfadaki yerleşim düzeninin okumayı kolaylaştırması ile görsel materyaller ve yazılı metinlerin uyumu açısından ise oldukça yeterli olduğunu düşünmektedirler. Küçükahmet’e (2003) göre ders kitaplarının ön kapağı ve içinin öğrencilerin ilgisini çekmesi, öğrenmeye teşvik etmesi ve öğrenci yaratıcılığını geliştirmesi gerekmektedir. Nalçacı (2011) 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada öğretmenlerin kitap kapağının ders kitabının ilgi çekiciliğini arttırdığı görüşünde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Doğan ve Torun (2018) sosyal bilgiler ders kitapları kapaklarına yönelik yaptıkları araştırmaları sonucunda öğrencilerin kitap kapaklarını ilgi çekici bulmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Utkugün (2022) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ders kitapları hakkında görüşlerini incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının ders kitapları kapak tasarımlarının ilgi çekici ve görsel ağırlıklı olması gerektiği görüşünde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Gülersoy (2013) ders kitabı kapaklarında mor ve mavi gibi soğuk renklerin kullanılmasının öğrencilerde uzaklaşma duygusu oluşturduğu için yanlış bir tercih olduğunu ve multidisipliner bir yapıya sahip olan sosyal bilgiler ders kitabı kapaklarının bu anlayışı yansıtmadığını belirtmektedir. Demir ve Atasoy (2018) da 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı kapağında bulunan görselle ilgili bir eleştiride bulunmuş ve kitap kapağındaki görselin daha çok Kültür ve Miras öğrenme alanıyla ilişkili olduğunu, sosyal bilgiler dersinin bütününe kapsamamasının bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin dersi ve ders kitabını sevmesi için kitap tasarımlarının ilgi çekici olması ve ciltlerinin dayanıklılığı oldukça önemlidir (Mentiş Taş, 2007). Yapılan diğer çalışmalarda da sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımına yönelik öğretmenlerin olumlu görüşleri bulunmaktadır. Mentiş Taş (2007) 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarını tasarım ve fiziksel yapı açısından oldukça olumlu değerlendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Turan (2015) 5. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarının fiziki tasarımına yönelik değerlendirmelerinin olumlu olduğunu belirtmektedir. Deniz ve Sönmez (2022) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını fiziksel tasarım açısından yeterli buldukları, ders kitabının kullanışlılığı konusunda ise kısmen yeterli buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Demir ve Atasoy (2018) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının sayfalarının düzgün olduğu, buruşukluk, yırtık, leke, katlanma gibi görünüş kusurlarının bulunmadığı ve baskı ve ciltleme hatasının olmadığını tespit etmiştir. Kitabın kağıt ve cilt kalitesinin

önceki yıllara kıyasla daha iyi bulunmuştur. Önceki yıllara ait kitaplardaki kağıt ve cilt kalitesiyle ilgili olarak Nalçacı'nın (2011) araştırmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun kitap ciltleri ve kağıt kalitesinin uzun süre kullanım için dayanıklı olmayışı görüşünde oldukları tespit edilmiştir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içeriğine yönelik maddelerden oluşan alt boyut ile ilgili öğretmen görüşlerinin oldukça yeterli ve yeterli aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ders kitabı içeriğini değerler eğitimi ve öğrenci seviyesine uygun okuma parçaları bulunması nedeniyle oldukça yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Sosyal bilgiler ders kitabında konulara ait örneklerin yeterliliği, uygunluğu, konuların hayata uygulanabilirliği, ders kitabında kullanılan kaynakların yeterliliği ve kitabın üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye katkısı gibi noktalarda ise yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin sözlü anlatımlarını tamamlayan ders kitapları; öğrencilerin kendi kendine öğrenmesine uygun olmalı, çocuğun kitapla bağına kuvvetlendirici yaşantılar sunabilmelidir (Şahin, 2004). Öğrencilerin ders kitabından sıkılmaması ve konular arasında ilişkilendirme yapabilmeleri için ders kitabındaki içerik seçimi önemlidir (Ablak, 2013). Demir ve Atasoy'a (2018) göre ders kitapları eğitsel açıdan faydalılık ve öğrenebilirlik ilkelerine uygun şekilde tasarlanmalıdır. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan konuların güncel olması, öğrenciyi geleceğe hazırlaması ve nitelikli vatandaş olarak yetiştirmeyi hedeflemesi faydalılık açısından önemlidir. Öğrenilebilirlik açısından ise kitapta bulunan konular ve konularla ilgili sorular öğrencilerin zihinsel seviyesine uygundur (Demir ve Atasoy, 2018). Ertürk ve Güler (2017) 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını farklı boyutlarda öğretmen görüşlerine göre inceledikleri çalışmada öğretmenlerin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabını içerik olarak yeterli buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Nalçacı (2011) araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin genel olarak programla uyumlu olduğu ve ders kitabının bilimsel içeriği hakkında olumlu görüş belirttikleri sonucuna ulaşmıştır. İşbilir (2019) araştırmasında öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını içerik olarak yeterli buldukları sonucuna ulaşmıştır. Turan (2015) ve Esen (2017) ise araştırmalarında öğretmenlerin ders kitaplarını içerik olarak yetersiz buldukları, ders kitabındaki görselliğe ayrılan bölümlerin azaltılıp yazılı bilgilere daha fazla yer verilmesi görüşünde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Demir ve Atasoy (2018) ise 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının sonunda bulunan sözlük bölümünün önceki ders kitaplarına kıyasla zenginleştirilmiş olmasına rağmen yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. 97 kavramın açıklandığı sözlükte tarihi, coğrafi ve ekonomik terimlerin yeteri kadar yer almadığı, mesela höyük, viyadük, sondaj gibi birçok temel kavrama yer verilmediğini belirterek sözlüğün zenginleştirilmesi gerektiğini önermişlerdir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarımına yönelik maddelerden oluşan alt boyut ile ilgili öğretmen görüşlerinin oldukça yeterli ve yeterli aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ders kitabının görsel tasarımını; görsel araçların ders kitabındaki konulara ve öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu, görsel araç baskılarının anlaşılabilirlik durumu ve görsel araçların metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak şekilde yerleştirilmesi gibi noktalarda beğendiklerine dair görüş belirtmişlerdir. Ancak sosyal bilgiler ders kitaplarında görsellere yeterince yer verilmesi, görsel araçların güncelliği ve kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği konusunda puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir. Julie ve Earl (1997) grafik ve görsel öğelerin öğrenme üzerindeki etkisini belirlemek üzere yaptıkları çalışmada ders kitaplarında bulunan fotoğraf, çizim ve grafiklerin önemli bir etkiye sahip oldukları sonucuna varmışlardır. Turan (2015) ve Deniz ve Sönmez (2022) araştırmalarında öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını görsel tasarım açısından yeterli buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Nalçacı (2011) yaptığı çalışmada öğretmenlerin ders kitaplarını öğrenci seviyesine uygun ve görsel tasarım olarak uyumlu buldukları sonucuna ulaşmışlardır. Demir ve Atasoy (2018) yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerinin motive edilmesinde estetik algılama ya da dikkat çekici görsellerin kullanımının öneminden hareketle 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı kapağı, iç sayfaları, şekil, resim, tablo ve haritalarının canlı renklerden oluşmasının olumlu bir özellik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Demir ve Atasoy'a (2018) göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında önceki ders kitaplarından farklı olarak "Neler Öğrendik?"

başlığı altında kavram haritaları içermesi ve bu kavram haritalarında öğrenme alanının özetlemesi öğrenilebilirlik açısından önemli bir özelliktir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatımına yönelik maddelerden oluşan alt boyut ile ilgili öğretmen görüşlerinin oldukça yeterli aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ders kitabını dil ve anlatım açısından; öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun cümle yapılarının kullanılması, ders kitabının dilbilgisi kurallarına uygun olması, yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi, gereksiz bilgi yoğunluğunun olmayışı, uzun cümlelerin bulunmaması ve ders kitabındaki metinlerin etkileyici üslubu gibi noktalarda oldukça yeterli değerlendirmişlerdir. Mentiş Taş (2007), Kurt (2017), Alakaş (2019) ve Deniz ve Sönmez (2022) tarafından yapılan araştırmalarda öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım özelliklerini yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Demir ve Atasoy'un (2018) yapmış oldukları araştırmada, ders kitabında güncel Türkçe'nin kullanılması, okunaklı, akıcı ve ilgi çekici olması ve noktalama işareti kullanımına dikkat edilmesi konusunda olumlu olarak değerlendirilmiştir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirmeye yönelik maddelerden oluşan alt boyut ile ilgili öğretmen görüşlerinin yeterli ve oldukça yeterli aralığında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ders kitabını ölçme ve değerlendirme açısından oldukça yeterli bulduklarını belirtmişler ancak öğretmenlerin ders kitabındaki değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine uygunluğu ve değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği konusunda puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. İşbilir'in (2019) ve Alakaş'ın (2019) araştırmalarında öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını ölçme ve değerlendirme açısından yeterli buldukları, Ertürk ve Güler'in (2017) araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabının öğretim programı hedefleriyle uyumlu olduğu ve içerikle ölçme ve değerlendirme bölümünün bağdaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Demir ve Atasoy (2018) sosyal bilgiler ders kitabının öğrenilebilirlik açısından faydalı olduğu, öğrencilerin bilgilerinin güncel verilerle ölçüldüğü, öğrencinin kavraması gereken kazanımlar için birden fazla ölçme ve değerlendirme etkinliğine yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Ancak literatürde sosyal bilgiler ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından eksikliklerini vurgulayan çalışmalar da bulunmaktadır. Doğan ve Torun'a (2018) göre ders kitaplarında bulunan soruların öğrencileri düşünme ve araştırmaya sevk etmesi gerekmektedir. Ünal ve Ilgaz (2005) sosyal bilgiler ders kitaplarında coğrafya konularının öğrencilerin soru sorma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırma sonucunda öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabında bulunan değerlendirme sorularının öğrencileri araştırmaya yönlendirmediği görüşünde olduklarını tespit etmişlerdir. Şahin (2012) sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan soruların öğrencileri düşündürme ve dikkatini çekme konusunda orta düzeyde yeterli olduğu, bazı soruların ise öğrencilerin hiç dikkatini çekmediğini belirtmektedir.

Araştırmanın bir diğer alt problemi öğretmenlerin Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinden elde ettikleri puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar T testi uygulanmıştır. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İnceleme Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler ders kitabına yönelik öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkeni açısından etkili bir değişken olmadığı, örneklemedeki kadın ve erkek öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir. Benzer bir şekilde Nalçacı (2011), Ertürk ve Güler (2017) ve Kurt (2017) sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç örneklemede yer alan kadın ve erkek öğretmenlerin ders kitabından beklentilerinin benzer olması ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmada öğretmenlerin Ders Kitabı İnceleme Ölçeğinden elde ettikleri puanları ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İnceleme Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşleri üzerinde bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, Türkiye’de eğitim öğretim dönemi başlamadan önce ve eğitim öğretim dönemi sonrasında düzenlenen öğretmen seminerleri ile ilişkilendirilebilir. Düzenlenen bu seminerlerde aynı branştaki öğretmenler bir araya gelerek, karşılıklı fikir alışverişi yapabilmektedir. Yeni mezun olmuş ve mesleki kıdemi daha fazla öğretmenler seminerlerde bir araya gelerek kullanılan ders kitaplarını, kendi branşlarındaki güncel gelişmeleri, sorunları ve düzenlemeleri tartışabilmektedir. Benzer şekilde yapılan zümre toplantıları da öğretmenlerin ders kitaplarını ve ders kitabı kullanımında karşılaştıkları sorunları tartışabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Nalçacı (2011) araştırmasında öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak literatürde öğretmenlerin mesleki kıdemleri ve ders kitabına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen çalışmalar da bulunmaktadır. Kurt (2017) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kitabına ilişkin görüşleri ve mesleki kıdem arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. İncekara ve Karatepe (2010) sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarına yönelik görüşlerini incelediği araştırmalarında; katılımcıların yaşları ve mesleki deneyimleri arttıkça sosyal bilgiler ders kitaplarını anlatım tarzı bakımından yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Esmertaş (2000) ise sosyal bilgiler ders kitabını değerlendiren öğretmenlerin mesleki kıdemi arttıkça ders kitapları hakkında daha olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlarla ilgili olarak şu öneriler getirilmiştir:

- Bu araştırmada 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda nicel olarak değerlendirilmiştir. Nitel ya da karma yöntem kullanılarak 4, 5, 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine dayalı yeni çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırmada cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenleri ele alınmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda öğretmenlerin ders kitabına yönelik görüşleri farklı değişkenler katılarak incelenebilir.
- Farklı ülkelerde kullanılan sosyal bilgiler ders kitapları ile Türkiye’de kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarının kıyaslanmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlere ders kitabı incelemeye yönelik hizmetiçi eğitimler düzenlenebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Etik Kurul Kararı 11.02.2022 tarih ve 2022/70 konulu) etik izni ile yürütülmüştür.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Araştırmaya her üç yazar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.”

Kaynakça

- Ablak, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitabının biçimsel özellikleri. B. Akbaba (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler içinde* (ss. 52-77). Pegem.
- Alakaş, Y. (2019). *Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitaplarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi: Afyonkarahisar örneği* (Yayın No. 566674). [Yüksek Lisans Tezi Afyon Kocatepe Üniversitesi].

- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem.
- Charalambous, A. C. (2011). *The role and use of course books in EFL*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED524247.pdf>
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007) İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler.
- Çimen Kurt, G. A. (2017). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve tutumlarının belirlenmesi*. (Yayın No. 481274). [Yüksek Lisans Tezi Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 753-780. <https://doi.org/10.19171/uefad.505647>
- Deniz, R. ve Sönmez, Ö. F. (2022). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Tokat ili örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 125-139. <https://doi.org/10.55107/turksosbilder.1091287>
- Doğan, Y. ve Torun, F. (2018). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Nereye Doğru Gidiyor? *The Journal Of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125. <https://doi.org/10.34137/jilses.491670>
- Ertürk, M. ve Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 64-76.
- Esen, S. (2017). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Yayın No. 464637). [Yüksek Lisans Tezi Balıkesir Üniversitesi].
- Esmertaş, S. (2000). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirilmesi*. (Yayın No. 94685). [Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi].
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*. 2(1), 8-26.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Nobel.
- Haulle, E. & Kabelege, E. (2021). Relevance And Quality Of Textbooks Used In Primary Education In Tanzania: A Case Of Social Studies Textbooks. *Contemporary Education Dialogue*, 18(1), 12-28. <https://doi.org/10.1177/0973184920962702>
- İncekara, S. ve Karatepe, S. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeni program temelinde ders kitaplarına yönelik düşünceleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 46-64.
- İşbilir, F. O. (2019). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. (Yayın No. 559091). [Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi].
- Julie H. L. ve Earl H. C. Jr. (1997) The "Real" experts address textbook issues. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 41(4), 282-291.
- Kabapınar, Y. (2006). Yeni öğrenme anlayışının ışığında sosyal bilgiler ders kitapları. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi, demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (ss. 367-401). Pegem.
- Kalıpcı, G. (2008). *İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına göre yazılmış 4.ve 5. sınıf ders kitaplarının öğrenme anlayışları, içerik ve kullanılabilirlik açılarından karşılaştırılması*. (Yayın No. 226403). [Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi].
- Karakaya, İ. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Pegem.
- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayın No. 206956). [Doktora Tezi Gazi Üniversitesi].
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Nobel.
- McGrath, I. (2002). *Materials evaluation and design for language teaching*. Edinburgh University.

- MEB (2018). MEB Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları İle Bunlara Ait E-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/11161342_kurul_mu776talaasY.pdf
- MEB. (2007). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2594_1.html.
- Mithans, M. & Grmek, M. I. (2020). The use of textbooks in the teaching-learning process. A. Lipovec, J. Batic, E. Kranjec (Ed.), *New Horizons in subject-specific education/Research aspects of subject-specific didactics* (ss. 201-229). University of Maribor.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 321-335.
- Nilsson, M. (2006). Textbooks and alternative material: positive and negative aspects. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A207097&dswid=9329>
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem.
- Polat, L. (2012). *İlköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel amaçlarına ulaşma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri: (Elâzığ ili örneği)*. (Yayın No. 306489). [Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi].
- Sever, R. (2010). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı, tasarım örnekleri*. Anı.
- Shamsi, N. (2004). *Modern teaching of social studies*. New Anmol.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu yeni programa göre düzenlenmiş yeni ders planı örnekleri*. Anı.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Şahin, M. (2012). Ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 129-154.
- Şimşek, S. (2016). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi*. Anı.
- Tan, Ş. (2008). Öğretimin materyallerle desteklenmesi. Ş. Tan (Ed.) *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (ss. 319-343). Pegem.
- Mentiş Taş, A. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 519-531.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2011). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. L. Küçükahmet (Ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu içinde*; (ss. 34- 66), Nobel.
- Turan, M. (2015). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayın No. 395982) [Yüksek Lisans Tezi Afyon Kocatepe Üniversitesi].
- Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgilerde ders kitapları. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde*, (ss. 191-216). Pegem.
- Utkugün, C. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ders kitapları hakkında görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 63-80. <https://doi.org/10.29065/usakead.1034588>
- Uyulgan, M. A., Özbayrak, Ö., Alpat, S. K. ve Alpat, Ş. (2011). Opinions of teachers and students on secondary education chemistry textbooks. *Procedia Computer Science*, 3, 1126-1130.
- Ünal, Ç. ve Ilgaz, S. (2005). I. kademe ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularının öğrencilerin soru sorma ve eleştiri yapma becerilerine olan katkısı (Erzurum İl Merkezi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, (2), 129-139.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB lise 1. sınıf fizik ders kitabının eleştirel olarak incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 305-321.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

EXTENDED SUMMARY

Textbooks are teaching tools used in both formal and non-formal education, designed to realize learning, and suitable for applying the methods and techniques required by the acquisitions in

the curriculum (Kılıç & Seven, 2002). The use of textbooks in educational environments in Turkey is quite common, and textbooks constitute the main course materials of teachers (Kulantaş, 2007; Tan, 2008; Sever, 2010; Bağcı & Ünal, 2013). The best feedback on whether social studies textbooks have the targeted quality, their suitability for the learning-teaching process, and whether many factors, if any, are sufficient in practice can be obtained from teachers who use the textbook in schools. The aim of this research is to determine the opinions of social studies teachers about the 5th grade social studies textbook of secondary school.

The population of the research, in which the descriptive scanning model was used, consists of social studies teachers working in secondary schools in Afyonkarahisar city center in the 2021-2022 academic year. The sample of the research consists of 122 social studies teachers who work in secondary schools in Afyonkarahisar city center and attend the 5th grade social studies course. The Textbook Review Scale developed by Ertürk and Güler (2017) was used as a data collection tool. Frequency, percentage and arithmetic mean values of physical design, content, visual design, language and expression, measurement and evaluation sub-dimensions of the Textbook Review Scale were determined. Analysis of variance was conducted to determine whether there was a significant difference in teachers' views in terms of gender and professional seniority.

It has been determined that the opinions of the teachers about the sub-dimension consisting of items for the physical design of the 5th grade social studies textbook are quite sufficient and sufficient. The teachers think that the social studies textbook is useful and durable, sufficient in terms of the attractiveness of the book design, and quite sufficient in terms of the font type and size and the layout of the images on the page, making it easier to read, and the harmony of visual materials and written texts. In other studies, teachers have positive opinions about the physical design of the social studies textbook. Deniz and Sönmez (2022) concluded in their study that social studies teachers found the 5th grade social studies textbook sufficient in terms of physical design and partially sufficient in terms of the usefulness of the textbook. Demir and Atasoy (2018) determined that the pages of the 5th grade social studies textbook are smooth, there are no appearance defects such as wrinkles, tears, stains, folding, and there are no printing and binding errors.

It has been determined that the opinions of the teachers about the sub-dimension consisting of items related to the content of the 5th grade social studies textbook are quite sufficient and sufficient. Teachers evaluated the content of the textbook as quite adequate because of the values education and the presence of reading pieces suitable for the level of the student. They evaluated the examples in the social studies textbook as sufficient in terms of adequacy and suitability, the applicability of the subjects to life, the adequacy of the resources used in the textbook, and the contribution of the book to the development of high-level thinking skills. Ertürk and Güler (2017) concluded that teachers found the 5th grade social studies textbook sufficient in terms of content. In the study of İşbilir (2019), it was concluded that the teachers found the 5th grade social studies textbook sufficient in terms of content.

It has been determined that the opinions of the teachers about the sub-dimension consisting of items for the visual design of the 5th grade social studies textbook are quite adequate and sufficient. The teachers stated that they liked the visual design of the textbook, the compatibility of the visual tools with the subjects in the course book and the student development steps, the clarity of the visual tool prints, and the placement of the visual tools in a way that would ensure easy comprehension of the texts. However, it is seen that the average score of social studies textbooks is lower in terms of including enough visuals, the up-to-dateness of visual tools and the effectiveness of visual tools in making the textbook attractive. Turan (2015) and Deniz and Sönmez (2022) concluded in their research that teachers found the 5th grade social studies textbook sufficient in terms of visual design.

It has been determined that the opinions of the teachers about the sub-dimension of the 5th grade social studies textbook, which consists of items on language and expression, are quite sufficient. Teachers use the textbook in terms of language and expression, using sentence structures suitable for the age and personal characteristics of the students, the textbook is suitable for grammar rules, foreign words are given with their Turkish pronunciation, there is no unnecessary information density, there are no long sentences, and the impressive style of the texts in the textbook. adequately evaluated. In the studies conducted by Mentiş Taş (2007), Kurt (2017), Alakaş (2019) and Deniz and Sönmez (2022), it was concluded that the teachers found the language and expression features of the social studies textbook sufficient.

It has been determined that the opinions of the teachers about the sub-dimension of the 5th grade social studies textbook, which consists of items for measurement and evaluation, are in the range of sufficient and quite sufficient. The teachers stated that they found the textbook quite adequate in terms of measurement and evaluation, but it was seen that the teachers' average scores were low in terms of the suitability of the evaluation questions in the textbook to the skills of the students and the adequacy of the number of evaluation questions. It has been observed that similar results have been obtained in previous studies on the subject. In the research of İşbilir (2019) and Alakaş (2019), teachers found the 5th grade social studies textbook to be sufficient in terms of measurement and evaluation, and in the study of Ertürk and Güler (2017), the social studies textbook was compatible with the curriculum objectives and measurement with content. and it was concluded that the evaluation part was compatible.

It was found that there was no significant relationship between the Social Studies Textbook Review Scale and its sub-dimensions and the gender variable. Nalçacı (2011) Ertürk and Güler (2017) and Kurt (2017) concluded that there is no significant relationship between the opinions of social studies teachers about the 6th grade social studies textbook and the gender variable. This result can be associated with the similar expectations of the male and female teachers in the sample from the textbook.

It was found that there was no significant relationship between the Social Studies Textbook Review Scale and its sub-dimensions and the variable of professional seniority. Nalçacı (2011) concluded that there is no significant difference between the professional seniority of the teachers and their views on the 5th grade social studies textbook. However, there are also studies in the literature that have found a meaningful relationship between teachers' professional seniority and their views on the textbook. Kurt (2017) and İncekara and Karatepe (2010) concluded in his research that there is a significant relationship between the views of social studies teachers about the textbook and professional seniority.